

DIKENA ELLER VÄGBANAN?

Av redaktör MAGNUS NILSSON, Stockholm

DEN moderna uppfostran — eller bristen på uppfostran, om man så vill — har blivit en av de stående rätterna på den allmänna debattens bord. Och om den saken är ingenting ont att säga: problemet tål att diskuteras. Och det behöver diskuteras. Det är inte tu tal om den saken.

Tyvär är det så, att den som vågar knysta en invändning mot företeelsen i fråga riskerar två sinsemellan ganska olika men lika obehagliga konsekvenser. Den ena är att den moderna pedagogikens vapendragare skall utpeka honom som en sadistisk barnplågåre och en mer eller mindre moraliskt defekt individ, en entusiastisk anhängare av rottingen och riset. Den andra är att rottingens och risets verkliga förespråkare skall enrollera honom i sina led, fullkomligt oberörda av hans än så energiska protester. Båda dessa attacker syftar i själva verket mot samma mål: att fuska bort det bärande i kritiken. Ehuru de båda kategorierna åtminstone ytligt sett står som varandras diametrala motsatser mötas de dock ibland som vapenbröder. Vad som förenar dem — avogheten mot måttan och det sunda förnuftet — betyder mer än vad som skiljer dem åt: olika meningar om vilken sorts oförnuft som skall råda.

Det bör naturligtvis medges att den moderna pedagogiken innehåller många värdefulla sanningar, liksom också att den gamla dras med många ödesdigra villfarelser. Till de förra hör strävandet efter ett mer kamratligt och förtroendefullt umgänge mellan barn och föräldrar eller vårdare. Men märk väl: där finns också en del saker som bör tas med en nypa salt. Detta gäller nu först och främst förkunnelsen om frihet från *plikter* och hänsyn, serverad i en mer eller mindre skicklig maskering. På den punkten kom den gamla pedagogiken sanningen närmare i sitt betonande av att man inte har bara rättigheter utan också skyldigheter; att man inte får tänka bara på sitt eget bästa för ögonblicket utan också måste ta hänsyn till såväl andras berättigade intressen som

verkningarna på längre sikt. Denna regel är grundvalen för all social etik, ja för all moral överhuvudtaget.

Och att den moderna pedagogiken — elakt men ganska träffande kallad pjoskpedagoja — inte riktigt infriat de löften dess apostlar frikostigt strött omkring sig synes framgå av den enorma stegringen av barn- och ungdomsbrottsligheten som kunnat konstateras under det senaste årtiondet. Denna stegring har skett trots de vidlyftiga förebyggande åtgärder som vidtagits både av samhället, av privata sammanslutningar och av enskilda personer. Och märk väl: trots att en hel del av de gamla orsakerna till ungdomsbrottsligheten reducerats avsevärt. En sådan orsak var att de unga förr kastades ut i förvärvslivet redan på barnstadiet: i 12—14-årsåldern eller ännu tidigare. Numera hör väl sånt närmast till undantagen (om man bortser från en eller ett par timmars springpojksjobb på kvällarna). En annan svårighet för de unga av tidigare generationer var den totala brist på hyggliga nöjen och framför allt på bildningsmöjligheter som rådde bara för några få decennier sedan; en tredje var det ocker på ungdomlig arbetskraft som var så vanlig förr men som numera är om inte helt avskaffad så dock ganska sällsynt och väsentligen mildrat.

Men dessa faktorer — och fler sådana skulle med största lätthet kunna dras fram — synes man ha en fatal benägenhet att glömma vid jämförelser mellan ungdomen förr och nu. Man utgår rent å priori från att frestelser och svårigheter uppstått först på senaste tiden. Detta tyder på att vederbörande antingen inte känner till de problem de är eller åtminstone utger sig för att vara experter på, eller — nå, det andra alternativet kan man förbigå med tystnad.

Givetvis måste man medge att det uppstått nya fallgropar i ungdomens väg — bl. a. genom nöjetslivets industrialisering och kommersialisering — men att dessa skulle vara så mycket större än dem föregångarna hade att akta sig för, ja det känner man sig inte alldeles övertygad om. D. v. s. såvida man inte till dessa gropar räknar också en felaktig uppfostran. För övrigt är det ganska meningslöst att göra jämförelser mellan generationer som växt upp under så radikalt olika yttre förutsättningar.

Det borde vara onödigt att påpeka, att vad som sagts härovan långt mindre är en kritik av ungdomen än av föräldrarna. Den förra är i stort sett sådan vi själva danat den. Individerna är — som väl alla nutidsmänniskor vet — en produkt av arvsanlag och miljö. Anlagen är (om man räknar med kollektiviteter) tämligen kon-

stanta från generation till generation, och än så länge känner vi inte till några metoder att påverka dem, i varje fall inte i positiv riktning. Däremot är miljön åtminstone till någon del vårt eget verk, och för barnen och ungdomen är hemmet den förnämsta miljöfaktorn. Kriminalstatistiken visar också, att flertalet unga förbrytare kommer från hem som i ett eller annat avseende är undermåliga (om ock undermåligheten oftare ligger på det moraliska planet än på det ekonomiska). Man kan därför med relativt stort fog påstå att vi har den ungdom vi förtjänar — alltså i stort sett. Undantag i båda riktningarna förekommer, men här är det fråga om regeln, inte om undantagen.

Obs! Också vi som är en aning skeptiskt inställda mot mycket som förs i marknaden under beteckningen modern pedagogik är klart medvetna om att nutidsungdomen är en ytterligt heterogen företeelse, något som ju alla kollektiviteter är. Bland våra dagars unga finns det en elit som säkerligen tål en jämförelse med vilken föregående ungdomsgeneration som helst. Man finner denna huvudsakligen i de kulturella, ideella och sociala sammanslutningarna men också bland dem som i tysthet energiskt strävar efter att skaffa sig den bildning och utbildning som såväl deras egen välfärd som samhällets bästa kräver. Men det finns också — via en lång rad övergångsformer — en mass-ungdom som hänger i gat hörnen och på kaféer och på sin höjd ids släpa sig omkring i en balsal eller heja på en idrotts-»hjärte». Och detta under det att kostnadskrävande bildningsmöjligheter förblir outnyttjade och samhälls- och föreningslivet ropar efter unga friska krafter...

Det är den nog så rikliga förekomsten av den senare kategorin som — jämte kriminalstatistikens vittnesbörd — kommit en att ställa sig litet kritisk till deklamationerna om de moderna uppfostringsmetodernas förträfflighet. Beror inte bristen på *plikt*-känsla och ansvarsmedvetande hos de unga på att de aldrig hört talas om dessa saker i sina hem? Ungdomen är ju som redan påpekats, i mycket stor utsträckning en produkt av hemmet.

Å andra sidan inser givetvis varje något så när vettig människa att den gamla pedagogiken med dess drill och despotism och överdrivna framhävande av skyldigheterna inte var idealisk. Den måste reformeras. Men den hade sina värden, den med, och man bör som bekant inte kasta barnet med badvattnet. Det gäller i stället att söka skapa en syntes av det bästa i både det gamla och det nya på detta område. Uppgiften är åtminstone teoretiskt möjlig. Det finns dock någonting mellan det högra diket och det

vänstra: där går nämligen själva vägbanan. Men i detta företag lär det väl inte vara värt att räkna med mer hjälp av det nyas popularitetsjägare än av det gamlas krubbitare. Det är alltför bekvämt för föräldrarna att beteckna sin bekvämlighet och feighet inför barnen som något så fint som modern pedagogik, och det är naturligtvis angenämt också för barnen. Åtminstone i första momentet. Om det blir lika behagligt för de senare även sedan de kommit ut i förvärvslivet, där det inte är någon fjolligt »förstående» far eller mor som bedömer deras handlingar utan främmande, kritiskt inställda personer — tja, det blir nog en annan fråga. Den frågan tycks man emellertid helst vilja blunda för.

Men de framtida konsekvenserna borde väl tillmätas en viss betydelse vid bedömandet av en uppfostringsmetods värde. Objekten, d. v. s. barnen, skall ju inte stanna kvar i barnkammaren i hela sitt liv, och världen därutån ställer krav på dem. Bl. a. på förmåga till social anpassning. Föräldrarnas möjligheter att pruta av på dessa krav är skäligen begränsade: förr eller senare måste sonen eller dottern stå på egna ben och bära följderna av sina handlingar. Kan han eller hon inte det så blir de lätt »fall» i kriminalstatistiken.

Till detta kommer så, att den sociala anpassningen läres lättare i unga år än sedan individens utveckling avslutats. Det är inte bara så att det skall böjas i tid det som krokigt skall bli utan också så att det skall rätas i tid det som rakt skall bli.

Alltså: Visst bör man försöka sätta sig in i och förstå barnens och ungdomens sätt att se och känna (liksom man bör besinna sin egen begränsning till en sådan förståelse). Och visst bör man unna de unga största möjliga frihet — men frihet under ansvar. Vi bör också tillerkänna dem rättigheter — men rättigheter parade med *plikter*. Och visst är det roligt med frimodiga barn — om frimodigheten har hänsynfullhet i följe.

Att däremot predika bara om frihet och rättigheter för dem är snarare förförelse än uppfostran.